

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

1900

Ny följd III årg.

Bäft. 1

TIDSKRIFT FÖR

SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

ORGAN FÖR

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET, FÖRENINGEN FÖR VÄLGÖRENHETENS ORDANDE
OCH FÖRENINGEN HANDARBETETS VÄNNER

REDAKTÖR: *LOTTEN DAHLGREN*

INNEHÅLL:

HANS VIK: I kärlekens tecken. Poem.

En rösträttspetition.

CECILIA BÄÄTH-HOLMBERG: Pestalozzi-Fröbelhuset i Berlin, I.

NILS ERDMANN: Ibsen och konstnärernas tragedi.

EUGENIE BESKOW: En bortbyting.

Litteratur: L—D: Hvidehus af Annie Quiding. — G. D.: Hemmets inkomster och
utgifter.

Föreningsmeddelanden.

Från skilda håll.

SVECIA,

Olycksfall-försäkringsanstalten **GOTHIA.**

Afslutar olycksfallförsäkringar på liberalaste och tidsenligaste villkor.

Hufvudkontor: *Regeringsgatan 3, 2 tr.*

Solidt, tidsenligt Lifförsäkringsbolag.
Ömsesidighetsprincip. — Svensk dödlighet.

Kontor: Regeringsgatan 3.

Största lager af

Duktyger,

Lakans- och Örngåttslärfter,
Handdukar, Hollands, Madapolam,
Piqué, Broderier & Spetsar.

Specialité: **Damutstyrslar,**
hvilka förfärdigas å egen Syateljier och levereras fullt färdiga, märkta
och tvättade.

Egen Tyätt- och Strykinrättning jemte Ångmangel.

K. M. LUNDBERG,
Stureplan.

Verktyg för Läderplastik
af en mängd olika modeller hos
PER FROM'S Velocipedfabriks-Aktiebolag,
(Kongl. Hofleverantör)
Mästersamuelsgatan 34, STOCKHOLM.

OBS.! Saxar och knivar slipas, och all slags lackering samt fönickling verkställas.

Hygieniska Skodon tillverkas för Herrar, Damer och Barn.

OBS.! Prisbelönta af Dräkt-Reformföreningen.
Skodon tillverkas äfven efter modern fason.

Allt arbete utföres noggrant och af bästa material.
Reparationer verkställas väl och på bestämd utlofvad tid.

P. GUST. PETERSSON,
52 Drottninggatan 52.

Nya Hushållsskolan
(för bildade flickor). Grundad 1881.
Föreståndarinna: Fröken H. Cronius.

Nya Hushållsskolans Matsalar
Vestra Trädgårdsgatan 19.
OBS.! Särskild matsal för fruntimmer.

Fröken Anna Otterstedt

— Tapetserare —

Eriksbergsgatan 4, n. b.

Utför hvad till tapetseraryrket hörer.

Stockholms Dagblad.

Sveriges innehållsrikaste och jemförelsevis prisbilligaste tidning.

Rikhaltig Literaturafdelning.

Morgon- och afton-tidning.

Alltså snabbaste nyheter två gånger om dagen.

Aftontidningen med uteslutande nytt innehåll på alla afdelningar.

Prenumerationspris

Stockholmsupplagan:

för år **15**:- för kvartal **4**:25
» halft år **8**:- » månad **1**:50

Landsortsupplagan:

för år **10**:- för kvartal **3**:-
» halft år **6**:- » månad **1**:-

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna vården af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrodda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

(Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4),

som under garanti af Stockholms Enskilda Bank åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten influtna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny **placering** af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen, underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å in-teckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att in-teckningarne blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad in-teckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsavgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

Smedman den äldres

Handels-Skola,

Stockholm, **Stortorget 16.** Allm. Telef. 21 77.

Nya terminen börjar den 15 Januari.

Mottagningstid **10—12** och **4—6.**

Undervisning i alla kontorsämnen, hvaribland språk.

Söndags- och Aftonlektioner. Dugliga biträden erhållas från skolan.

OBS! Å bref anhålles om fullständig adress.

Å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå 54 Drottninggatan mottagas anmälningar till inträde i Förbundets

Sjuk-kassa.

Äfven personer, som icke äro medlemmar af Förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Aug. Magnusson

46 & 48 Vesterlånggatan 46 & 48

STOCKHOLM.

(Etablerad 1860.)

Största lager i Norden

af

Kulörta och Svarta Klädningstyger
i **Siden** och **Ylle**,
Bomullsvaror, Kapptyger och Schalar.

Afdelningen

för å egen fabrik confectionerade artiklar, in-
rättad efter utländskt mönster, erbjuder ett

storartadt urval af **färdiggjorda**

Promenad- och Sällskapsklädningar,

Bluslif och Kjolar,

*Res-, Rid-, Velociped- o. Gymnastikdräk-
ter, Morgonrockar och Underkjolar m. m.*

Allt efter senaste modeller.

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67.

**Profver på begäran
kostnadsfritt.**

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67.

*Sverige
sociala frågor*

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR

SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

ORGAN FÖR

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

FÖRENINGEN FÖR VALGÖRENHETENS ORDNANDE

OCH

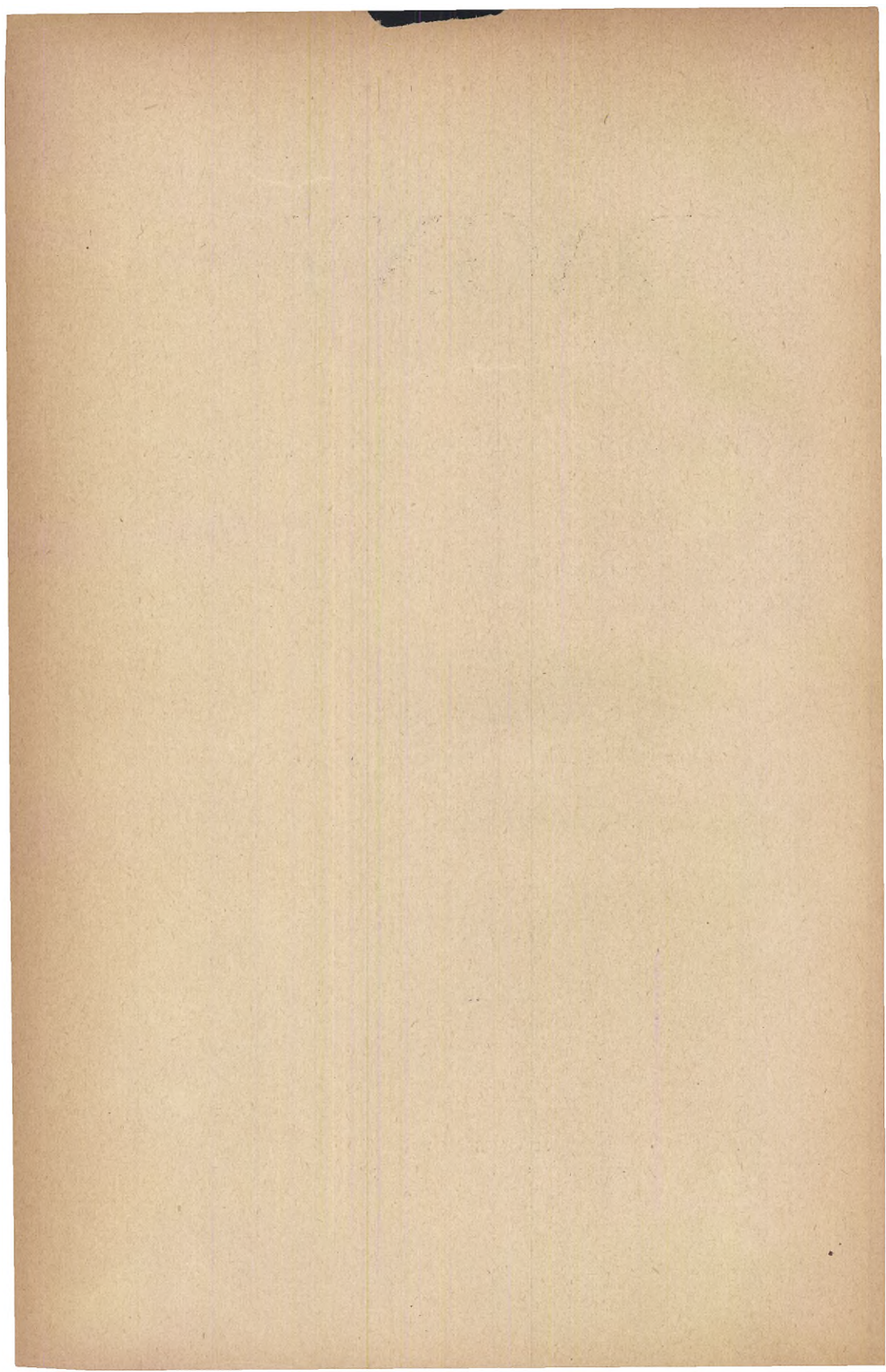
FÖRENINGEN HANDARBETETS VÄNNER

1900

STOCKHOLM

AFTONBLADETS AKTIEBOLAGS TRYCKERI

1900

Under kärlekens tecken.

*En kvinna vardt moder. Och molntung var natten.
Men molnen försvunno,
och stjärnor, som slocknat, i rymderna brunno
på nytt öfver slumrande ängar och vatten,
ty barnet i krubban slog ögonen opp.
Den åldrade tiden
sjönk död i sitt lopp
med kransen af tårpil kring tinningen vriden.*

*Och ny stod en tid, som ej skalv under lagen,
på yttersta språnget
af klippan med kärlekens rosor i fånget.
I tvekande stridsmän, af rosorna tagen
och fästen dem in i ert hvita standar
kring slängen, i vecken!
Och vandren, en hvar,
att kämpa er strid under kärlekens tecken!*

*Och tusende slakten kring duken förblödde,
och kastadt i gruset
låg ofta standaret; men åter i ljuset
det lyftes att lysa, och rosorna glödde.*

Än sågs det i svaj öfver tinnarnas rand,
 än gömdes det undan
 för fiendehand
 i cellen, som byggdes för bön och begrundan.

Allt större vardt nöden; men röken från bälén
 höll himlen ej mulen,
 och kärleken räddes ej gnisslet af hjulen,
 ej kvalet, som dröp ur den sjudande skålen.
 Gif bröd åt den hungrande, dela hans sorg,
 red in åt den trötte
 ett rum i din borg,
 lyft lansén till skydd för den slagne, du mötte!

Och seklen förgingo till glömska och ånger. —
 Ett nytt har förrunnit.
 Snart spindlarna nät i dess boningar spunnit.
 Vi kämpat dess strider, vi sjungit dess sänger,
 vi äro dess söner, vi bära dess namn.
 Ha namnet vi hedrat?
 Har broderlig famn
 stått öppen för den, som vår broder förnedrat?

Vi blicka tillbaka, vi smälta i tårar:
 vårt sekel är jordadt,
 men litet af allt, hvad det ville, fullbordadt.
 Hvem gömmer standaret med rosornas vårar?
 Dess duk öfver griften ej fladdra jag ser!
 Det rycktes från vakten
 och störtades ner
 vid skarornas envig om guldét och makten.

Ett sekel begynner, vi hälsa dess ljusning!
 Liket hafvet, af ingen
 befaret, som bär inom hägrande ringen
 ett svar på en fråga i hvarje sin krusning,
 det breder sig lockande, hemlighetsfullt. —
 Hör dansen, som trampar
 i hagar och hult,
 hör gångarn, som längtande frustar och stampar!

Hvem stiger i sadeln, hvem kallar oss samman
från leken och dansen?

Se ynglingar komma! Den lyftade lansens
 bär duken i hvitt, och den slingrande flamman
 af kärlekens heliga rosor är röd.

I kvinnor med kinder,
 som purpras i glöd,
 oss följn med sång öfver tornande hinder!

Ett sekel har börjat, hvem spanar dess öde?

Framåt för dess ära!

I gärning bevise vi kärlekens lära,
 och fäller oss striden, i fröjd vi förblöde,
 om modigt vi burit en sanning till ljus,
 väckt sinnen, som döfvats
 i hvirflarnas brus,
 och kransat till glädje ett barn, som bedröfvats!

Vi bedja dig, Gud, att på lyckliga slätter
må skördarna bölja

och talrika hjordar med herdarna följa.

Vi bedja dig, Gud, att i blånande nätter

*må stjärnorna stiga, dem seklernas färd
ej mäktat att rubba.
De lede vår värld
i skenet, som tändes från Bethlehems krubba!*

*I bröder och systrar, vi rasta en timma
kring rosenstandaret
och drömma om hafvet, af ingen befaret!
På flöjter vi spela, på strängar, som glimma:
vi sjunga de slocknade tidernas sång,
vi sjunga om tider,
som börja sin gång.
Hell, sekel, hvars morgon i ljusningen skrider!*

Hans Vik.

En rösträttspetition.

Den 30 december 1899 inlämnades till Kongl. Maj:t af Fredrika-Bremer-Förbundet en underdånig skrifvelse i frågan om politisk rösträtt för kvinnor. Framställningen mynnar enligt sakens natur närmast ut på att de själf försörjande myndiga kvinnorna, hvilka ju redan hafva kommunal rösträtt, äfven måtte beredas rösträtt vid val till riksdagens andra kammare, därest de i öfrigt uppfylla de för dylik rösträtt stadgade villkor.

Äfven om Förbundet ej vågar invagga sig i någon synnerlig förhoppning att omedelbart vinna hvad sålunda begärts, hyser det dock en fast tro, att en så samhällsviktig angelägenhet som den i frågavarande, trots de många och stora vanskligheter, som äro att bekämpa, inom en ej alltför afägsen framtid skall slå sig igenom.

Förbundet anser sig således gagna saken och föra den ett steg mot målet genom att fästa uppmärksamheten på densamma och gifva en väckelse till eftertanke på de lifsfrågor, som i själfva verket däraf beröras, samt hoppas, att skrifvelsen äfven därutöfver möjligen skall hafva till omedelbart resultat att föranleda en utredning i ämnet.

Med förutskickande af dessa erinringar i och för en rätt förståelse af Förbundets framställning återgifva vi densamma i dess ordagranna lydelse:

Till Konungen

Fredrika-Bremer-Förbundet, som enligt sitt program har till ändamål att verka för »kvinnans höjande i sedligt och intellektuellt såväl som i socialt och ekonomiskt afseende» vågar härmed i öfverensstämmelse med denna sin uppgift

hos Eders Kongl. Maj:t göra en vördsam framställning i en fråga, som alltmer tränger sig fram till allvarligt öfvervägande, nämligen frågan om politisk rösträtt för kvinnor.

Genom rättsbegreppens utveckling och samhällsförhållanden omgestaltning har äldre tiders uppfattning om kvinnans plats i samhället alltmer fått vika för andra åskådningar, hvilka i kvinnans fulla myndighet se en naturlig rättighet för henne och en fördel för det allmänna. Långsamt men säkert vidgar sig kretsen för hennes medborgerliga befogenheter, och ingen lär på allvar hoppas kunna hämma de naturliga lagar, som leda denna sociala rörelse.

I vårt land betecknas dessa framsteg förnämligast genom antagna författningar om ogift kvinnas myndighet, äkta makars egendomsförhållanden, rätt för kvinna att beklåda vissa kommunala förtroendeuppdrag, samt den kommunala rösträttens utsträckning äfven till kvinnor.

Genom sistnämnda reform har kvinnan sålunda tillagts inflytande på kommunens angelägenheter äfvensom medelbart på Riksdagens första kammares sammansättning. Men härtill ansluter sig då följdriktigt äfven förvärfvandet af rösträtt vid val till Riksdagens andra kammare.

Politisk rösträtt för kvinnor är visserligen hitintills genomförd endast i vissa utom-europeiska länder såsom i Nya Zeeland och några af Australiens och Nord Amerikas stater. Men äfven inom Europa börjar frågan blifva allt mer aktuell. Och i detta afseende har England gått i spetsen. Allt sedan John Stuart Mill år 1867 i underhuset framlade ett förslag om rösträttens utsträckning till kvinnor, har frågan mångfaldiga gånger förevarit i underhuset och där vunnit allt större understöd. År 1897, då frågan senast förevar, bifölls en bill i ämnet äfven vid andra läsningen med 223 röster mot 152. I denna omröstning befanns förslaget hafva majoritet inom underhusets alla fyra partier, konservative, liberale, unionister och irländska nationalister. Genom obstruktion från minoritetens sida medhans dock ej frågans slutbehandling under parlamentssessionen. Äfven i Sverige har frågan en gång bragts inför Riksdagens pröfning genom en år 1884 inom andra kammaren väckt motion, hvilken afslogs i första kammaren utan votering och i den andra med 53 röster mot 44.

De skäl, som anföras mot att inrymma kvinnan politiskt inflytande äro desamma som alltid åberopats mot hvarje förslag, som syftat att bereda henne någon af ett fullmyndigt medborgareskaps rättigheter. Man invänder att det brister henne fallenhet för det offentliga lifvet och att hon af kallelse är företrädesvis bestämd för familjelifvet.

Frågan om någons fallenhet för det offentliga lifvet står eller faller emellertid närmast därpå, huruvida denne har berättigade intressen att där tillgodose eller icke. Och då kvinnan obestriddigen har lika stora intressen att tillvarata i samhället som mannen, så bör man vara öfvertygad om att i hvarje fall ingen bättre än hon skall förstå att där bevaka sin egen rätt och sitt eget bästa. Äro därjämte, såsom väl måste medgifvas, hennes andliga fallenheter till arten i många afseenden olika mannens, så ligger ju däri äfven från det allmännas synpunkt blott en ytterligare bjudande anledning att låta dessa särskilda fallenheter komma till sin rätt och göra sig gällande.

Att kvinnan åter äger särskild kallelse för familjelifvet lär ingen vilja förneka. Men detta bör icke utesluta att hon äfven kan hafva allmänna intressen och insikter i samhällets angelägenheter. Antagandet att familjelifvet skulle blifva lidande däraf, hvilat uppenbarligen på ett underskattande af familjen och dess uppgifter. Det bör väl också snarare vara till gagn för denna att äga talsmän bland dem, som äga de personligaste erfarenheterna om hvad som sköfvar hemmets lycka och hvad som brister i samhällets omvårdnad om det uppväxande släktets uppfostran.

Om man sålunda ej ur allmänna grunder kan frånkänna kvinnan rätt till fullmyndigt medborgarskap, så är det å andra sidan klart, att något spörsmål om politisk rösträtt för gift kvinna nu icke alls föreligger. Och detta desto mindre som i Sverige lagen ej principiellt tillagt gift kvinna rättslig myndighet såsom t. ex. skett i Norge och Danmark.

Däremot äger saken den största aktualitet för de ogifta kvinnorna, hvilka genom tidsförhållandenas makt i allt större antal föras in på arbetsmarknaden. Dessa själf försörjande myndiga kvinnor hafva tillagts kommunal rösträtt liksom männen, de äro pliktiga betala skatt liksom desse, och de hafva i följd af sin verksamhet enahanda intressen att till-

varataga som männen. Men därtill kommer, att de vid sitt inträde i det sociala lifvet öfverallt möta förhållanden, som ordnats närmast för mannen samt efter hans behof och skaplynne, hvilket åter har till följd, att deras mest berättigade fordringar där gärna blifva förbisedda, missförstådda, ringaktade. De hafva således att kämpa mot alldeles särskildt ogynnsamma omständigheter, hvilkas afhjälpande förutsätter att de, som lida därunder komma till något inflytande vid samhällsfrågornas afgörande.

I det fulla medvetandet således att införandet af politisk rösträtt för kvinna förr eller senare betingas af den nutida sociala utvecklingen, vågar Fredrika-Bremer-Förbundet vördsamt hemställa att Eders Kongl. Maj:t täcktes särskildt eller i samband med annan rösträttsreform taga i öfvervägande angelägenheten att bereda kvinna rösträtt vid val till Riksdagens andra kammare, därest hon i öfrigt uppfyller de för dylik rösträtt stadgade villkor.

Underdånigst

för **Fredrika-Bremer-Förbundet**

dess styrelse:

*Hans Hildebrand, Agda Montelius, Lotten Dahlgren,
Lilly Engström, Thérèse Gylden, Gustafva Hjelmerus, Anna Höjer,
P. G. Rosén, Gust. Uhr, Sigrid Ulrich,
Caroline Wahrolin, Sophie Whitlock, Mathilda Silow,
Gertrud Adelborg, Anna Lagerberg, G. af Klintberg,
Sigrid Leijonhufvud, Carl Lindhagen, Henrika Widmark,
Sigrid Björklund, Viktor Almqvist, Julia Jolin, Hugo Toll,
P. R. Rabe, Bertha Nordenson.*

Stockholm den 18 december 1899.

Pestalozzi—Fröbelhuset i Berlin.

I.

Moderligheten: det centrala hos kvinnan.

De tyska kvinnornas öfvervägande anlag för det husliga har stundom ådragit dem en smula ringaktning från andra nationers mera s. k. frigjorda kvinnor. Eller åtminstone från vissa kretsar bland dessa, från deras, som åter å sin sida gå för långt i motsatt riktning.

Nog är det sant, att man i tyska familjekretsar kan påträffa ovanligt många kvinnor, hvilkas horisont ej sträcker sig längre utom husknuten än till matvarutorget och hvilkas intresse är bundet vid de små enstaka *detaljerna* i det husliga lifvet. Dessa kvinnor stå onekligen intellektuellt lågt, ej därför att de äro husliga, men därför, att de ej förmå behärska detta hemmets rike, som är och skall vara så mångskiftande, så stort och vidsträckt att det kräfves både hög bildning och betydande organisationsförmåga för att rätt och lyckobringande styra det.

Sådana kvinnor finnas dock litet öfverallt i världen, där den pressande konkurrensen tvingar familjen att inskränka sig till det yttersta och af husmodern gör en betungad sparsamhetsmaskin.

Men afgjort utprägladt är i Tyskland ett sundt och ädelt förhållande mellan föräldrar och barn, och i få länder torde man få skåda ett innerligare och förtroiligare familjelif än här. Den tyska kvinnan har just häri visat sitt vackraste, största inflytande; och vare det sagdt till hennes ära, hon använder — i stort sedt — sin bildning, sin intellektuella utveckling, sin så rikt utpräglade *moderlighet* i det uppväxande släktets tjänst. Detta är den tyska kvinnans storhet.

Ingen som längre tid vistats i Tyskland och fått tillfälle att lefva sig in i olika kretsars familjelif, fått blicka in alltså i det tyska folkets *hjärta*, skall undgå att känna just denna varma, mäktiga moderlighet, som genomströmmar hvarje germansk kvinna och gör henne, gift eller ogift, husmoder, diakonissa eller »Kindergärtnerin», till en härlig barnens vän och vårdarinna, med djup och sann förståelse af deras natur, anlag och behof.

Det är denna moderlighet, hvilken skapat en kvinna, som den, hvans namn läses öfver det palatslika nya Pestalozzi-Fröbelhuset i Berlin: *Henriette Schrader*. Det är denna moderlighet, som gjort Fröbels och Pestalozzis tankar så fruktbara i detta land, att de

numera genomträngt alla grenar i uppfostran och alla hem. Denna stora känsla, som *jag* vill kalla det centrala i kvinnan, hennes förnämsta egenskap, den, som först och fullast gör henne till sann kvinna, den är det, som efter min mening mer än något annat *höjt* den tyska kvinnan. Den har framkallat en handlingskraft, för hvilken alla hinder fått vika; den har höjt henne i bildning och intelligens, gjort henne stark i och lycklig genom själfuppföring, ja, den har genom henne rent af utvecklats från att vara en instinktiv känsla till en modern, i system satt vetenskap. Och just därigenom att den naturliga instinkten upphört att verka öfverlagdt, impulsivt, utan ställts i förnuftets och tänkandets tjänst, har den också på kvinnan ställt en medveten hög uppgift, den kanske högsta af alla, den i samhälle och människolif djupast ingripande: uppfostrans stora *konst*. Ty att ett människobarns uppfostran är såväl en konst som en vetenskap, kräfvande djupa insikter såväl i människonaturens psykologi som i en mängd olika vetandets grenar, det förnekar ingen i våra dagar och minst den, som på ort och ställe lärt känna det djupgående s. k. Frøbelska systemet i Tyskland.

Må ingen stöta sig på, att jag kallar denna känsla redan såsom instinkt det centrala hos kvinnan.

Det är sant, det är icke den, som gör henne vare sig till estetisk konstnär eller banbrytare i enskilda praktiska riktningar, men det är, jag vidhåller det, den som gör henne till kvinna, den som gifver henne betydelse just som sådan. Ty öfverallt på jorden, där en kvinna är liktydig med en renhetens, moderlighetens, ömhetens, hjälpsamhetens ande, där förståelse finnes för det späda barnets konsekventa, allsidiga utveckling till kropp och själ samt för ett ädelt och skönt människolif i yttre som inre mening och därtill sann handlingskraft att förverkliga dessa ideal, där blir en sådan kvinna tillvarons medelpunkt och välsignelse.

Säger icke vårt århundrades modernaste ande, Göthe: »ädel vare människan, hjälpsam och god!» Detta alltså vare hennes högsta utmärkelse, gudaprägeln på hennes panna.

Han säger icke: snillrik vare människan, logisk vare hon. Han uttalar en sant human och en sant kristen lifsuppfattning, ty summan af kristendomens etik är det enkla och dock det allt omfattande budet *älsken*. Äfven Göthe, den snillrike skalden, den skarptänkte vetenskapsmannen, som väl ingen kan beskylla för låg uppfattning af den mänskliga intelligensen, ser alltså främst på hjärtats utveckling, själsadeln, själskulturen.

Och jag vågar påstå denna vinner kvinnan först, när den instinktiva moderligheten förädlas och blir medveten. Det är från dennas rika jordmån hon skall utveckla sig till en fullkomlig varelse, äfven intellektuelt, ty den tvingar henne in i problem och uppgifter af alla möjliga slag.

Att kvinnan tagit denna känsla för lätt, ofta inrangerat den till det »sekundära» i sin varelse, satt antingen den rent erotiska känslan eller principen om yttre likställighet med mannen främst, detta är orsaken till, att den sällan når fullhet i allsidig utveckling, att den förkrympes och alltså ej förmår bli den makt, som leder kvinnan framåt och uppåt till att nå sin höga bestämelse, den, att så att säga genomsyra mänskligheten med ädelhet, godhet och kärlek.

Ingen rycke på axlarna och säge: föräldradt tal, reaktionära påståenden, som sätta bom och gräns för kvinnans fria utveckling samt återförvisa henne till hemmets trånga, kvafva barnkammerser!

Hemmet gammalmodigt! Hvilken kvinnosjäl trår ej efter detta hem? Denna åtrå bor i djupet af den kvinnas hjärta, som lever sitt lif allena, som kämpat sig fram till en aktad ställning såsom läkare, såsom skriftställarinna, konstnärinna. Skriker det ej stundom inom henne af längtan efter att hafva någon att älska — gammal eller ung — att vårda, att tänka för, att sörja för? Märk väl, jag gör en bestämd skillnad mellan den sensuella känslan, erotiken, och moderlighet; den förra är visserligen en väsentlig, men *sekundär* del af hennes sjäslif; den senare är den henne allt från hennes första *medvetna* stund och intill hennes sista dag behärskande, den som leder alla hennes handlingar, från det hon som liten pysslar om den sjuka kattungen eller den vissnande växten, till dess hon med af ålder svikande krafter skänker ännu en kärlekens och deltagandets tanke åt lidande och sorgsne.

Eller hvad är det väl som gifver den kvinliga läkaren hennes charme, hvarför går man gärna till henne? Ej är hon lärhare, insiktsfullare, skarpsyntare än sin manlige kamrat! Nej, men är hon en verklig kvinna, då är hon drifven till sitt kall af denna sin inneboende moderlighet, som tvingar henne att utveckla sig själf för att kunna hjälpa andra och som gifver åt hennes väsen en innerlighet, hvilken är främmande för den manlige läkarens natur. Samma skillnad gäller mellan sjuksystemen och sjukskötaren.

Hvarför passar en kvinna så väl till de smärre barnens ledarinna, hvarför får hon öfver dem långt större välde än en aldrig

så begåfvad pedagogiskt kunnig lärare? Jo, hon allena kan, drifven af sitt hjärtas rena moderlighet, förstå människobarnet under dess omedvetna utvecklingstid; allenast hennes klara ögon kunna, lysta af kärlek, skåda in i barnets hjärta och lära det förstå sig själf; hon allena kan urskilja dess anlag och framlocka dessa i ljuset, samtidigt med att hon rätt vårdar dess ömtåliga lilla kropp. Hvilket studium! Finnes väl ett ädlare material än den lefvande människan?

Jag har sett många olärda kvinnor, sådana som intelligensaristokraten med kall hjärtlöshet och förunderlig brist på människokännedom, kalla ointressanta underklassandar, kalkborgerliga själar o. s. v.; — jag har sett många sådana enkla kvinnor i enkla förhållanden utveckla en storhet i sitt dagliga lif, en kärleksfull osjälfviskhet och själfvärdhet, som öppnat mina ögon för just det *centrala* hos kvinnan, alltså icke erotik och icke det naturliga moderskapet, hvilket är mera tillfälligt, så till vida som det kan komma på den ena kvinnans lott och icke på den andras. Och jag älskar dessa enkla kvinnor, hvilkas hela lif gifver de bästa lärdomar, hvilkas föredöme sporrar och väcker mer än t. o. m. en Ruskins skönt formade höga och rena tankar.

Jag har sett en sats uttalad af en varmhjärtad, ja snillrik svensk kvinna, den jag i många stycken högt skattar, ehuru jag i vissa delar ej kan undgå att finna, det hon lider brist på kännedom om det *verkliga* lifvet, det som aldrig läres i böcker eller i en liten krets beundrande vänner, knappast heller i den moderna reformkinnans kamplif. Så ungefär torde andemeningen hafva varit af det yttrande, jag ej är i tillfälle att kunna ordagrant citera: »vill du din andes höjande, vill du bli en utvecklad individ, undvik då den andliga medelmåttan, välj till ditt umgänge endast dessa korade intelligensfurstar, och kan du ej nå dem, är denna lycka dig ej beskärd, välj då böckerna, slut dig inne i studier, välj ett år historia, ett annat år filosofi, naturkunskap; och när du så är ut och är in riktat din själ, då kan du till sist dö lycklig i medvetandet att hafva nått en fullt utvecklad individualitet».

Jag säger: en sådan kvinna har förkrympt sin individualitet; hon har låtit sitt hjärta förtorka. Lika visst som det är sant: »dina gärningar följa dig efter», lika visst är det, att man skall stå till svars för de gärningar, man underlåtit att göra. Ty genom tiderna ljuder och skall evigt ljuda den röst, som på redögörelsens stora dag talar: jag var hungrig och I gäfvon mig *icke* äta, jag var sjuk och

i fängelse, och I uppsökten mig icke — gån bort I kärlekslöse, I själfviske, jag känner Eder icke.

Gäller detta för människan i allmänhet, således för *både* man och kvinna, så gäller det framför allt och i bokstaflig mening den senare. Ty *detta* är kvinnans stora insats i lif och samhälle, detta är uttrycket för sann kvinlighet: den hjälpande, tröstande handen, det stora älskande, varma hjärtat, den offervilliga handlingskraften. Och denna himmelska sköna kvinlighet kan komma till sin rätt i hvarje kvinnas lifskall, hon må vara gift eller ogift, lärd eller olärd, hon må vara läkare, bankkassör, lärarinna eller bondkvinna. Och där den finnes helgjuten, utvecklad, sann, där kan icke bli tal om under- eller öfverklassintelligens, om »åndsaristokrati» och snilledyrkan, ty där skall en hvar komma att värmas af en i bästa mening ädel själsaristokrati.

Må man förlåta mig denna framläggning af hvad som för mig är kvinlighetens rätta kännemärke, den evighetsinsats kvinnan har att göra i jordelifvet, och hvarmed jag velat protestera mot en felaktig värderingsmetod af kvinnans egenskaper. Jag tror mig tala ledd af en mångsidig kannedom just om den mera så att säga enkla, »obemärkta» kvinnans lifssfer både i stad och på land.

* * *

Länge ha vi stannat vid Pestalozzi-Fröbelhusets trappa, öfver hvilken den vackra inskriften lyser emot oss:

Henriettenheim. — Erziehungsanstalt, gegründet durch Henriette Schrader, geboren Breymann, 1873.

Skola mina läsare vilja dröja än en stund, innan de med mig träda öfver denna tröskel?

Se, husets yttre är palatslikt, skön är dess arkitektur, glad, fri och lätt; härlig är den vida trädgården med de smäckra hvitstammiga björkarna och de stora gröna planerna. Världsstadens brus når oss endast som ett sakta sorl. Dröj än en stund med mig — gärna ville jag få teckna bilden af denna sant moderliga kvinna, som mäktat så skönt förverkliga Frøbels stora tanke. Först när man känner Henriette Schrader, skall man rätt kunna uppfatta den betydelse denna anstalt har för Tyskland och förstå den mäktiga ström af utvecklad moderlighet, som därifrån flödar ut öfver tusenden tyska hem.

(Forts.)

Cecilia Bååth-Holmberg.

Ibsen och konstnärens tragedi.

Man har, på tal om Strindbergs senaste pjäser, här och där framställt en icke just originell, men i vår tid något urmodig åsikt. Man har förebrått skalden, att han för mycket varit *sig själf*, att det icke så mycket är hans historiska personer, hvilka tala och fäktas i replikerna, som ej mera Strindberg, hvilken personifierat sina egna tankar och stämningar i figurer med namn ur häfderna.

Detta sätt att göra om något så ärevärdigt som Fryxell eller Geijer blir ett helgerån äfven mot dikten, — vi vilja en gång för alla slippa herr Strindberg eller hvad diktaren heter, och vi äro nog kortsynta att tro oss *kunna* slippa honom, vi låtsas oss icke känna det i all verklig skaldeproduktion nödvändiga faktum, att det bästa i hela dramat är och blir just — diktaren. Om han icke inlade sig själf, fullt, klart, ja hänsynslöst, hvad återstode? Den ene individen önskar ändra en för hans tycke och smak dålig eller stötande scen, den andre ville så gärna, att det stycket vore mindre brutalt, eller den dialogen mindre orolig, eller det ordet mindre dunkelt. Man lappar och lappar i oändlighet — och man inbillar sig, att denna brokiga lappskräddarekostym passar snillet, som just för att mäktas fylla sin mission, kunna tolka, belysa eller rent af omskapa lifvets stora, allt behärskande värden och affekter *måste* gifva sin egen personlighet spelrum, och det i vidaste bemärkelse. Här af följer, att äfven oarterna blifva ett nödvändigt ondt; skaldens intuition, när det gäller andra, är alltid så pass jordbunden, att han ej kan befria sig från sitt jag. Det är hans Don Quijotes evige Sancho Pansa, ty i grunden måste han själf känna och åtminstone i fantasien genomleva allt hvad han diktar. Att skildra detta, analysera och forma ut det till människor, göra det individuella universelt — hur skulle han förmå det, om han ett enda ögonblick gömde sin själ i Fryxells Gustaf I och Erik XIV?

Med Georg Brandes är jag viss, att Shakspeares personlighet återfinnes i de verk han lämnat eftervärlden. Och på samma sätt förhåller det sig med alla äkta skalders, de må skriva historiska dramer eller skådespel ur samtidens lif. Den förebräelse man riktar mot de ena passar lika godt in på de andra. En nutidsmänniska, hon må vara kung eller tiggare, kan lika väl konstrueras efter författarens suveräna godtycke och bli lika överklig som en historiskt gifven karakter.

Fastså vi detta, måste vi spörja oss, om dylika fantasiskapelser äro mera eller mindre värda än typer ur den krets vi känna och erkänna såsom faktiska existenser. Äro, med andra ord, diktarens människoblifna tankar och drömmar jämbördiga med sådana i dikten lefvande hjältar, som vi, trots deras öfver- eller underläghenhet, kunna fatta, enär de helt och fullt äro människor? En stor skalds fantasifoster hafva sitt eget individuella lif, att studera och betrakta dem gifver oss nya landvinningar i själens oupptäckta världsdelar, och den mest abstrakta tanke, den för oss andra mest afskräckande nya och omöjliga idé eller stämning har rätt att personifieras, att exemplifieras i kött och blod, om skalden är sådan att han mäktar det. Hvad som är vanvett och gåtor i dag behöfver ej vara det i morgon. Och hvad jag eller du eller millioner kanske icke vilja eller kunna förstå, emedan diktarens horisont är en annan, äga vi rätt att döma ut det, att smutskasta eller håna dess konstnär?

Om ingen har man i detta fall kämpat hetare än om Ibsen. Man har förebrått honom, att han lämnat sina sociala tidsbilder, sin geniala kritik af familj och samhälle för att vända sig till sitt gåtulla inre och förvillat sig själf och andra i en lika tröstlös som enformig labyrint. Det snille, som ur sin hjärna framfödt en värld af mänskliga typer, har så helt fördjupat sig i sina egna tvivel och drömsyner, att han icke längre kan forma en karakter af lifvets robusta materia. Han blir så personlig, att han icke ser annat än sig själf. Dramats figurer blifva dockor i hans egen själskamp, pjäser i torneringen mellan ständigt fäktande makter i hans tidigt sårade, misstänksamma, öfverdrifvet känsliga stämmingsvärld. Han talar icke ens rent språk. Han ger oss antydingar, svaga, skinnande trådar, på hvilka läsaren och åskådaren spinna för att nå hans dunkla grufschakt eller åtminstone för att tro signådet. Han irriterar den ene och tjsar den andre. Att lösa gåtor är en kär lek, och undras kan, om Ibsen skulle verka så djupt, så revolterande, så väckande som han i hvarje fall gör, om vägen låge banad framför oss.

Hvad Ibsen nu — och länge — sysslar med är konstnärens egen tragedi, och detta i dubbel mening. Det är nämligen individen Ibsen, hvars lifsöde och lifskamp forma sig till en uppgörelse, och det är konstnären af Ibsens typ, den ensamme, skapande jätten, som manifesterar sig i denna människa. Vi skulle därför kunna säga, att hans nya drama, »*Når vi döde vågner*», är sista ledet i

en trilogi, epilogen till »Bygmester Solness» och »John Gabriel Borkman».

Och ändå — hvilken enkel intrig! En bekant bildhuggare, Rubek, skapade sitt mästerverk, »Uppståndelsens dag», en härlig kvinnostaty, med hjälp af Irene, den bländande unga kvinna, som gjorde sig till hans modell, emedan hon älskade honom. Under skapelseakten, då bådas själar och begär mötas, men utan att Rubek bryter deras sedligt rena förhållande, komma de hvarandra allt närmare. Då Irene finner, att hon, för hvilken han är lifvet, för honom blott är en episod, reser hon och kastar bort sig själf som en artikel på nöjets marknad. Hennes själ är död, och när han åter ser henne, efter långa år af skilsmässa, äger hon vanvettets halft fantastiska, halft sibyllinska slöja öfver sitt kalla, stelnade ansikte och diakonissan med dårens tvångströja som en svart skugga i sina spår.

Icke heller Rubek har fångat lyckan. Den gick ifrån honom med Irene, och den maka han fått, en ung, lefnadsglad kvinna, utan frändskap med hans natur eller sinne för hans konst, gör saknaden, tomheten gränslös. Fru Maja å sin sida är lika uttråkad. Vid den norska badort, där de sammanträffa med Irene, kunna de icke dölja sin misstämning. De längta efter befrielse, han mest, och de finna snart sina komplement, Rubek i sin ungdoms modell, fru Maja i en norsk björnjägare med det blodfulla, utåtvända, något råa temperament, som anslår henne.

Det går, som uppräningen kräfver. Utan hänsyn och utan smygvägar förenas lika med lika. Irenes själ vaknar ur dvalan, björnjägaren vinner sitt byte och bär ned fru Maja i dalen, medan Rubek och hans modell sträfva uppåt, mot den eviga snöns regioner, för att där fira sin bröllofsfest och viga sig åt ett lif i kärlek, en dröm, som lavinen begrafver.

Det är förvånande, hur mycket denna enkla historia innesluter. Den skulle, behandlad af Ibsen, redan i och för sig vara tillräcklig att bilda ett godt drama; den erbjuder en mängd väl funna och återgifna scener, och den målar så poetiska episoder som dialogen mellan Rubek och Irene om deras ungdoms gemensamma kärleksidyll från bondgården vid Taunitzer See, där vattenliljan blef en hvit svan och kardborrens blad Lohengrins snäcka. Men det är icke vid sådant intresset knyter sig. Vi äro vana, att Ibsen talar i symboler, och vi märka snart, hur det jäsande och skummande innehållet vill fram, vill spränga sitt hölje. Ingen förnekar, att dessa

mänskliga typer äro *möjliga*, men ingen tager dem för hvad de ur den synpunkten äro, och äfven om skaldens ledtråd stundom förvillar, är den ofta klar nog.

Han benämner sitt drama en epilog- Därmed ställer han in det i ledet Solness-Borkman, därigenom betecknar han dess plats i hans produktion och idé-sfär.

Ibsen står knappast ensam, då han funderar öfver sin konst och dess relation till hans lif och samtid. Men det sätt, hvarpå han gör det, är originelt; det visar oss svängningen mellan Ibsen, naturälskaren, och Ibsen, moralisten, och hur djupt rotad den Brand är, som en gång fanns inom honom. Det skulle t. o. m., hur eget det låter, kunna väcka en misstanke, att skalden ännu har kvar något af den mörke tviflare, som i Kongsemnerne undrade, om han verkligen *var* den utkorade, och hvars öga misstroget men afundsjukt följde en aldrig tviflande och aldrig tvekande Aladdin, det konstens söndagsbarn, som han själf så gärna velat vara. — — —

Ibsen-Solness börjar med att bygga kyrkor, fortsätter med att bygga hem åt människor och slutar med att bygga — luftsloft. För att *kunna* bygga dessa hem åt andra måste han själf resignera, öfvergifva alla tankar på ett eget hem, gå i landsflykt. Det är sin och sin familjs lycka och glädje han offerar, och det är lifvet han offerar för skenet, verkligheten för konsten, ty medan han bygger dram efter dram, ständigt i färd med sitt arbete, glömmer han att jefva. Naturens skönhet och rikedom ser han ej, och när han äntligen gör det, märker han, att hjässan är hvit, att kraften är borta, att han ej finner sig tillrätta i verkligheten.

Då spørjer han sig, om han uträttat något godt, om han fyllt sin mission, och om världen är bättre eller sällare. Och hvad svarar hans samvete? Att de hem, han byggt, icke passa människorna, att de vantrivas i hans boningar och längta efter det gamla. Alla dessa kraf förskräcka dem. De svikta under bördan, och de känna sig dubbelt osälla. De voro så nöjda med sina lögner, ty de anade ej, hvad de inneslöto. Nu hade deras ögon öppnats, och de stodo i det hemska valet mellan ett nytt, som de icke kunde bära, och ett gammalt, där de icke kunde trivas. Konstnärens gåfva åt mänskligheten var ett ökadt mått af lidande.

Och så — konstnären själf. Kunde *han* bo i de nya hemmen, ägde han själf vilja och förmåga att höja sig till de nya ideal han skapat, och var hans eget lif den nya människans? Hade icke snarare de många krafven växt honom öfver hufvudet? Byggmästaren

bygger, tills han faller, och han murar så länge sten på sten, att hans murar försvinna i molnen — han »tör ikke, kan ikke stige så højt, som han selv bygger».

Hvilka fantasier draga ej genom en skalds hjärna, och hur måste ej sådant pina, ja martera den samvetsömme! I blodig själfironi bygger Solness luftslott, han blir de världsfamnande planernas Napoleon, en drömmare som gjort bankrutt, en John Gabriel Borkman, som ständigt hört och ännu hör de bundna millionerna ropa efter befrielse — i fjället, i skogen, i vattnet. Men frigöra dem kan han icke, allra minst nu, då ungdomens eld är borta. Likasom Solness störtar ned från idealens torn, faller Borkman, då han flyr ur sin instängda kammarluft och andas verklighetens friska vindar. Han står på höjden, vid bänken under furan, och blickar ut öfver stranden och fjorden, öfver den bygd, som i ungdomen var hans drömland, öfver det folk, i hvars hem han ville sprida ljus och värme. Allt är dödt, begrafvet i snön, äfven trädet, och när de »livskrävande værdier» kalla sin hjälte, fryser döden hans hjärta till is.

Och Borkmans skuld? Att han mördat kärlekslifvet hos den kvinna han älskade, egoist som alla konstnärer.

Det är dessa problem Ibsen återupptager i »Når vi døde vågner». Han är, som Rubek, en ekonomiskt lycklig människa, och som denne är han åter i Norge. Det är hans fosterland, han älskar det, men hur tyst, hur smått, hur tungt! Man hör »ljudlösheten» äfven i stadens larm och oro; bildhuggaren känner sig ej till freds, det hem, han väntat och längtat efter, är knappast annorlunda än de gamla hotellrummen, och det synes honom, som vore landet dödt. Hur träffande är icke hans iakttagelse, när han färdas mellan stationerna, att ingen resande kommer in eller stiger ur, medan tåget står stilla »en lang, endeløs stund» och två män vandra öfver perongen, dämpadt och klanglöst talande — om iutet, som fallet städse är i Norge — »der går altid et par mænd og taler sammen om ingenting».

Här se vi den store ensamme, grubblande utan rast eller ro. Ingen följer hans tankes flykt, ingen anar hans drömmar. Hvad han vill hafva sagdt förstå de ej, och hvad de inlägga i hans verk är honom främmande. Hvad tjänar det till att slita ut sig för »mobben och massan», för »hela världen», som det heter! Och är det arbete för en stor konstnär, som skapat »Uppståndelsens dag», att göra porträttbyster! Och dock är det ej vanliga porträtt. I dessa alldagliga bilder af en »slående likhet» gömmer han något,

som bara *han* kan se, och det roar honom så innerligt. Man fröjdar sig öfver likheten, och man får karikatyrer, »agtvärdige, hæderlige hestefjæs og enwise æselsnuder og slukørede, lavpandede hundeskaller og mæskede svinehoder», kära husdjur, dem människorna »forkvaklet i sit billede, og som har forkvaklet menneskene til gengæld».

Och dylikt beställer och betalar man, i god tro och dyrt. Man väger upp det med guld — och konstnären tager guld. Ty frihet och ekonomiskt oberoende äro äfven en lycka, Rubek vet det, men under allt detta glömmar han idealet, de stora drömmarna om uppståndelsens dag, de stora löften han, som en annan Solness, gifvit att föra upp oss på ett högt bärg och visa oss världens härlighet. »Det er sådant et mundheld, som jeg plejed bruge för i tiden».

Hvilken hård dom, och hvilken själfkritik! Man fattar, hvad som rör sig i den ensamme skaldens inre, då han så blodigt gisslar sin konst. Det är tunga kval han bär på, ett samvete, som aldrig lämnar honom i fred, och det är domen öfver sin egen lifsgärning han förkunnar, då han beskriver det sätt, hvarpå han brukat Irenes bild, det vackraste och bästa han skapat, inkarnationen af det högsta han velat. Först står hon där som den rena, till ljus och skönhet uppvaknade kvinnan; så tränges hon undan, konstnären blir »världsklok», det ursprungligen så enkla problemet växer, och den lilla runda plint, där han ställt henne, saknar plats för allt hvad han diktar. Den ensamma, ³ideala figuren inställes i en ny miljö. Allt hvad han ser tager han med — han vidgar ut plinten, gör den stor och rymlig, och täcker den med ett stycke »af den buede, bristende jord; og op af jordrevnerne vrimler der nu mennesker med dulgte dyreansigter, kvinder og mænd — slig som jeg kendte dem ude fra livet».

Statyn försvinner allt mera, den dominerar icke, den blir en bakgrundsfigur, men i förgrunden har han ställt sig själf. Vid källan sitter en skuldbelastad man, som ej kan lösgöra sig från jordskorpan. Det är »ångern öfver ett förspildt lif». Han doppar sina fingrar i vattnet, utan att kunna två dem rena och marterad af känslan att aldrig lyckas. »Han når i al evighed ikke fri op til opstandelsens liv. Blir evindelig siddende igen i sit helvede».

Han kelar med sin egen svaghet, som det anstår diktaren, — det är en yrkessjukdom. Och när Rubek gräfvit efter de ömma punkterna i sin själ, finner han, att mycket af den synd, han bär på, är konstnärens tragiska öde.

Konstnären lefver i allmänhet fortare än andra, ty han lefver med fantasien. Ett par år kunna för honom rymma ett helt, långt människolif, och inom sig gömmer han ett dyrkfritt skrin, där hans »billedsyner» förvaras. Då Irene öfvergaf Rubek, gick skrinet i baklås. Hon reste och tog nyckeln med sig, och hela världen fick ett annat utseende. Människan Irene, konstnärens älskade, en ny Ella Rentheim-typ, växer till en symbol af det lif han försummat, det lif han svikit för konsten.

Det är konstnärens barnsliga egoism, som anser, att det finns rum för tre i Rubeks hem, när han åter behöfver Irene; det är hans ofta upprepade synd, att han sorgglöst och obekymrad tager ett nytt människolif, »et blodvarmt legeme», när hans konst begär det, för att sedan kasta bort det som ett dödt ting, och däri ligger just den fint iakttagna och återgifna skillnaden mellan Rubek och Irene, att medan hon för honom är episoden och modellen, blir han för henne *mannen*, och därtill en man, värd hennes hat, ty han glömmmer, att hon är kvinna.

Det kommer något brutalt, när hon säger: »Jeg skulde födt børn til verden, mange børn, riktige børn», icke sådana, som gömmas i museerna, icke konstens ler eller marmor. Och ändå blir det ju endast en återklang af konstnärens egna idéer. Hans »Uppståndelsens dag» gick ut i världen och bragte honom ära och rykte. Men efter skapandets glädje kommer tviflet på skapelsen. Var ej allt detta prat om »kunstnerkald og kunstnergerning» i grunden tomt och ihåligt? Och hvad sätter han i stället? Lifvet. »Er da ikke livet i solskin og skönhed noget ganske anderledes værdifuldt?»

Synden mot Irene blir en synd mot lifvet, och först när de döda vakna, märka de, att de aldrig lefvat. Ungdomen är borta, hjärtat kallt, och hymnerna till ett gåtfullt jordelif med dess underbart sköna kärlek förtona i en gåtfull dödshymn. Solness faller från tornspiran, John Gabriel Borkman faller på den höjd, där han ser hela sin ungdoms drömmland — båda stupa, när de åter vilja ut för att omsätta sina drömmar i verklighet. Bildhuggaren Rubek följer dem. Som Brand stiger han upp mot iskyrkan, »helt op til tårnets tinde, som lyser i solopgangen». Och som Brand går han under i snön.

Nils Erdmann.

En bortbyting.

Om ingen hade sagt henne det, skulle hon väl ändå småningom ha kommit underfund därmed nu, eftersom alla tutade det i henne, visste hon det så väl, att det blifvit till ett axiom för henne — att hon ej hade ett spår af likhet med den öfriga familjen.

Ögon, mun, näsa, allting i detta konstiga flickansikte tycktes ha bildat sig i opposition mot familjetraditionen. Far och mor hade vackra, raka näsor, men den här lilla näsan hade trubbat till sig rent befängdt. Far hade mörka, bruna ögon, mor hade klara blå, men hvad färg dessa flickögon hade, kunde ej så noga bestämmas, stundom tedde de sig grå, stundom gröna, stundom svarta som slocknande kol. Hyn, som borde ha varit skär och fin, som på fars och mors tre andra små flickor, var hos detta flickebarn mörk som en tattarunges. Och håret, som till en början tycktes ha tvekat mellan blondt och mörkt, gick nu — i trots af alla traditioner — oemotståndligt öfver i rödt.

De öfriga barnen af familjen Lange, både gossar och flickor, hade alla på sina ansikten den Langeska prägeln. Men främmande, som sågo flickebarnet Tora i klungan af hennes syskon, sade om henne: det där är väl ingen liten Lange.

Och det var som om denna förunderliga olikhet äfven hade sträckt sig till det inre. Det fanns i hennes väsen en viss vildhet, som hvarken far eller mor ville vidkännas såsom sin arfvegåfva och som tycktes trotsa alla deras tämjningsbemödanden. Hon var och förblef en vildunge midt i den tama flocken.

Ibland när Tora var ensam inne, kunde hon stå långa stunder framför spegeln och betrakta sitt lilla mörka ansikte med de skiftande ögonen och det rödbruna håret, och underliga tankar stego upp inom henne. Hon föreställde sig, att hon ej vore sin pappas och mammas barn, hon vore ett litet hittebarn, fast ingen ville säga henne det, de tyckte väl synd om henne. Men hon skulle gå till far och mor och säga: jag vet alltihop, jag vet, att jag inte är ert barn, ni behöfver inte gömma det för mig längre. Och så skulle hon gå sin väg, långt bort i den vida världen, på sina bara fötter... kanske skulle hon hungra och frysa ihjäl... Tårarna kommo henne i ögonen — det var så rörande att tänka på allt det där.

Gång efter annan kommo dessa fantasier igen, och de växte sig till allt större verklighet i hennes inre. Hon trodde till slut på den rörande historia hon diktat ihop om sig själf, och hon lade ut den i allt flera detaljer. Mor hade en gång hittat henne i ett landsvägsdike, och mor hade tyckt synd om henne, där hon låg och skrek, och mor hade tagit henne och burit henne hem och lagt henne i en vagg. Och far hade också tyckt synd om henne, och de hade kommit öfverens om att behålla det lilla tiggerbarnet och uppfostra det tillsammans med sina egna barn. Och de hade tagit hvarandra i hand på att hon aldrig skulle få veta något om, hvad hon var för en, hon skulle alltid få tro, att hon vore fars och mors egen flicka och barnens syster.

Men nu hade hon i alla fall gissat den stora hemligheten, och snart, kanske i morgon, skulle hon ta det där afgörande steget, som skulle drifva henne ut i världen.

Hon lyssnade misstänksamt till, när någon talade om hennes lindebarnstid, och hon försökte få gamla Kajsa, som varit i huset sedan mor gifte sig, att yppa något, men Kajsa tycktes ej förstå, hvartåt Tora syftade med sina frågor.

»Var du här, när jag föddes, Kajsa?» frågade hon en gång.

»Ja, hvar skulle jag annars varit», svarade Kajsa, nästan förnärnad.

»Hurdan såg jag ut?»

»Å, mest som andra tockna där små mänskokräk, liten och röd i synen.»

»Ja, men när de hittade mig i diket, var du med då? Undrade ni inte mycket, hvad jag var för en?» försökte Tora.

»Hvad pratar hon om ett dike», sade Kajsa, »nog har hon varit i diket många fler gånger än jag kan minnas.»

Tora var tyst ett tag, så tog hon ett häftigt grepp om Kajsas hand, som var i färd med att träda en röd ullgarnsända genom ett stoppnålsöga, och frågade, i det hon spände ett par kolsvarta ögon i henne: »Ser jag ut som en Lange?»

»Nej, det ska Gud veta», sade Kajsa i misslynt ton och skakade från sig den lilla bruna näfven, »hon ser ut som ett riktigt litet trolltyg, men vår Herre kan ju inte skapa bara vackra människor.»

Så där ja! Något hade hon nu ändå fått ur henne — ett trolltyg, ja, ett riktigt trolltyg — en sådan där en, som det står om i sagorna — en bortbyting, som trollen i skogen lägga i människornas vagg, då de röfva deras eget vaggbarn till skogs.

Det där var något att dikta om. Och Tora diktade sagor för syskonen, vilda, sorgsna sagor, som lockade tårar ur hennes egna ögon och kommo de minsta barnen att skrämde flytta sig närmare hennes knän. — — —

Man vet, att när en idé kommit riktigt in i ens hufvud, kan det vara svårt nog att få bort den igen, den blir lätt fix. Om Tora inte precis på allvar trodde, att hon var en tattarunge, något underligt var det nog ändå med henne, tänkte hon, fast ingen ville säga henne det. De stora sutto ibland tillsammans och talade ifrigt, men när Tora kom in i rummet, tystnade de tvärt. Jungfrurna hviskade ofta med hvarandra, sågo på Tora och skrattade. Men när hon frågade, hvad de skrattade åt, skrattade de bara ändå mer och sade att hon var nyfiken.

Tidats, då lifvet omkring henne grep riktigt tag i henne med sin sunda och kraftiga verklighet, glömde hon bort sina dumma funderingar, men så kunde de dyka upp igen af den obetydligaste anledning, och hennes fantasi skenade åter vildt åstad.

Under denna uppjagade sinnesstämning kunde ett enda hårdt eller ovänligt ord göra henne utom sig. Då sprang hon till skögs, kastade sig i anfall af förtviflan ned på marken, ryckte upp mossan omkring sig i stora tufsar och snyftade: »Ingen bryr sig om mig, ingen förstår mig». — Nere från trädgården hörde hon syskonens glada skratt och rop — de brydde sig inte om, att hon var olycklig, de saknade henne inte...

Under sådana stunder kunde hon gripas af en hejdlös ensamhetskänsla. Hon, som alltid slank, fort som en liten ål, ur fars och mors armar och som aldrig kelade med syskonen, kunde nu känna en rent pinande längtan efter smekningar. Men ingen fanns, som bekymrade sig om henne, hon finge gärna gråta sig till döds här i skogen — hon var en liten utstött människovarelse, hatad, missförstådd och föraktad af alla...

Efter ett sådant våldsamt utbrott af sorg följde ofta ett lika våldsamt utbrott af uppsluppenhet.

Tora var stark och vig som en pojke, klängde i de högsta träd och handterade sin pilbåge med lika mycken skicklighet som nånsin Bo eller Sten. Dockor hade hon aldrig kunnat med och utprägladt flickaktiga lekar i allmänhet voro ej i hennes smak, men gällde det någon vågsam och halsbrytande lek eller något riktigt skojfriskt företag, var hon oftast i tétén, och pojkarerna behandlade henne också mera som bror än syster.

Tora låg alltid i fejd med sina lärarinnor. Fyra lärarinnor efter hvarandra hade pröfvat sina krafter på detta motsträfviga flickebarn och gifvit tappt. Ingen af dem hade lyckats sätta civilisationens prägel på hennes väsen, ännu mindre locka en glimt af kärlek ur hennes grågrönsvarta ögon.

Det var sällan som några andra än hundar och kattor fingo del af Toras varmare känslor. Hon kunde ligga timtals med armen om halsen på newfoundlandshunden och hviska ömma ord i hans öron, och hon grät ett par dar öfver en kattunge, som drunknat i brunnen.

Men det fanns också en liten människovarelse, som kunde locka fram hennes ömhetskänslor. Det var hennes minste bror, den lille knubbiga, ljuslockige trulsen, som nästan alltid var smutsig och nästan alltid sprittande glad. Hon kånkade med honom på ryggen, hon lagade hans leksaker hon gick in på alla hans små nycker och fann ett nöje i att låta honom tyrannisera sig.

* * *

Gugge gick med Tora och metade mört i bäcken. Gugge blef våt om fötterna, förkylde sig och fick mässlingen.

Mor satt inne hos honom i barnkammaren hela dagarna, Kajsa gick ut och in med soppor och medikamenter, men Tora fick ej sticka sin näsa inom dörren.

Många dagar hade gått och inte var Gugge frisk än. Och doktorn hade sagt, att man skulle ha de andra barnen strängt afskilda.

Hvad brydde Tora sig om, ifall hon finge mässlingen. Tråkigare än det var i dag kunde det ändå inte bli. Solen sken, men det fanns ej ett dugg roligt i någonting. Bröderna voro ute på fotvandring med sin informator. Gully och Ingrid hade sammansvurit sig mot Tora, reglat sig inne i kabinettet tillsammans med skollärares Agda och hade dockkalas.

Tora hade försökt praktisera sig upp genom fönstret, men misslyckats. Hon hade brutit af båda bladen på sin pennknif vid sina försök att bryta sig in i kakskåpet för att ta revanche på småflickorna. Hon hade rifvit tre stora luckor på sin klädning, då hon, på jakt efter en groda, trängde sig genom en hagtornshäck. Nu vandrade hon omkring, än i huset, än i trädgården, i det förskräckligaste misshumör.

Det var tyst öfverallt, det var som vore hon ensam i hela huset. Hon smög sig till att lyssna vid barnkammardörren — inte en knäpp hördes där inne. Till och med i köket tycktes allt buller vara dämpadt. Endast i kabinettet fnittrades det och slamrade till emellanåt, de hade tydligen roligt därinne, åtminstone låtsade de ha det.

I salongen stod allt som det brukade stå, ordnad och prydligt. Men det låg damm öfverallt, och blommorna slokade vissna i vaserna.

Tora kastade sig i chäslongen. Hon skulle velat skrika högt. Så jämmerligt tråkigt var det. Och tråkigheten jagade upp styggheten. Det hjälpte inte längre att hålla emot. Hon kände en obändig lust till att vara elak. Det kliade i henne till att nypas och slåss, till att flyga på någon och bulta med knytnäfvorna. Hon skulle velat jaga någon med stenar, hon skulle velat tutta eld på något, hon skulle velat slå sönder något i små, små smulor... Det kunde vara lustigt nog att lyfta ned den stora lampan från divanbordet och låta den handlöst falla i golfvet eller att kasta en sten midt i trymån.

På bordet framför spegeln står det slipade venetianska glaset, som far beundrar så orimligt och nästan smeker i sina stora händer, då han visar det för främmande. Ingen af barnen har någonsin vågat ta i det. Men Tora gör i denna stund hvad som faller henne in. Hon tar glaset och vänder det rundt i sina händer — hvad är det egentligen för märkvärdigt med det? — hon balanserar det på sin ena flata hand, hon kunde ha lust att balansera det på näsan — så med ens — hon vet knappast hur det går till — faller det i golfvet och går i bitar.

Hon står ett ögonblick hypnotiserad af de små glänsande skärfvorna — så går det upp för henne hvad hon gjort, och hon gripes af skräck. Hon som har en nästan nervös rädsla för att bekänna, när hon gjort något, som i dagar kan gå och grufva sig för att tala om, att hon slagit sönder en kopp i köket, hon känner nu tydligt, att det är ute med henne. Trotsigheten är som bortblåst, hon har ej mer en tanke på odygd och elakhet, hon känner sig bara tillintetgjord.

Hon smyger sig ut ur salongen och stänger dörren efter sig. Hon har inte ens tänkt på att plocka undan skärfvorna. Hennes knän darra, och kallsvetten stiger upp i pannan.

Alltihop är slut, det finns inte en möjlighet till att göra det bra igen — far skall aldrig förlåta henne, mor skall också vara ond

på henne, syskonen skola känna hemlig fröjd öfver hennes olycka, och pigorna skola göra narr af henne. Ingen skall förstå, hur olycklig hon känner sig... Och Gugge har mässlingen, han kommer säkert att dö, hon får aldrig mer se hans stora, skrattande ögon... Det är ingenting kvar för henne att hålla fast om... En vagn rullar in på gården och håller vid trappan — det är far, som kommer hem från staden. — Tora smiter en omväg och ger sig till att springa uppåt skogen.

Hon rusar i väg mellan träden, som om hon vore förföljd, rifver sönder sig på törnbuskar och snafvar på stenar. Hon har bara en tanke, den att gömma sig, och hon vet ingen bättre gömplats än skogen. Men långt måste hon springa, långt, långt, så att hon inte kan höra om de ropa på henne eller slå på gonggongen.

Inte förr än hon hunnit öfver tre gärdesgårdar vågar hon stanna. Här tar den stora skogen vid, den riktiga skogen, granarna stå så tätt, det är nästan skymning inne bland stammarna.

Hon kastar sig ned på marken, trött och flämtande. Här inne skall ingen leta henne, och om de än letade, så skola de inte hitta henne. Långt in i det tätaste, mörkaste skall hon gå, kanske kan hon hitta sig en grotta att bo i i natt.

Och sedan — hem kan hon inte gå igen, hon känner, att bandet mellan henne och hemmet är afslitet, hon känner, att den är kommen nu den stunden, som hon alltid väntat på, den som skall drifva henne ut i världen... Jo, sedan skall hon vandra genom skogarna tills hon hittar fram till någon väg, den skall hon följa, hvart den bär. Hon skall ta af sig skor och strumpor och vandra på sina bara fötter. Hon skall tigga om bröd vid stugorna och sofva i ladorna. Och hon skall säga de människor hon träffar, att hon är ett fader och moderlöst barn, utan hem i världen.

Timme efter timme ströfvar hon omkring och letar efter bär, men hela tiden aktar hon sig instinktmässigt för att komma för långt från gångstigen, fast det nu ej längre bör ha någon betydelse för henne om hon kan hitta hem. Det börjar skymma nu. Någon grotta har hon ej kunnat få rätt på, men hon samlar ihop enris och mossa under en mycket hög lummig gran, hvars grenar sträcka sig långt ned utefter marken, här inne är nästan som ett litet rum och här skall hon sofva i natt.

Men hemma veta de ej ens hvar hon är. Kanske undra de mycket nu. Hvar kan hon vara? säger kanske far, och mor går och tittar i fönstren. Och syskonen gå omkring och leta, hvar de kunna

hitta på, i alla hörn och garderober, på höskullen, i vedboden, öfverallt i trädgården, t. o. m. i brunnen, och de ropa uppåt skogen och skrika sig hesa. Hon känner något liknande skadeglädje vid tanken på hur de leta. Aldrig skola de hitta henne, de skola aldrig mer få se den rödhåriga tiggarflickan.

Och de skola trösta sig med att säga: hon var ju ändå inte vårt barn, den stackars tiggaringen. Och äntligen skall det talas öppet i huset om det, som alltid förut gömmts så väl. Syskonen skola lyssna med nyfikenhet och förakt. Och Kajsa skall nicka med hufvudet och säga: ja, stackars unge, hon hade gissat det och därför löpte hon sin kos.

Och alla skola de glömma bort henne. De andra barnen skola ta hennes saker, det lilla skrifbordet, portföljen och ljusstakarna, skridskorna, skidorna och allting.

Skymningen kommer allt tätare omkring henne, hon vet ej hvad klockan är, men hon tror, att det nu snart måste vara natt. Några stjärnor synas här och där mellan grenarna. Hvad det är tyst i skogen nu. Hon kryper in under granen, hon måste ha något att trygga sig till, och det är något beskyddande och lugnande hos detta stora träd. Hon är rysligt hungrig, trots alla blåbär hon ätit, och hon fryser i sin tunna bomullsklädnig. Men det är ingenting emot den känsla af skrämsel, som kommer smygande öfver henne. Hon känner, att hon skulle kunna bli tokig af rädsla, om hon hela natten skulle sitta och stirra och lyssna utåt mörkret. Hon måste stänga skrämselfn utanför, hon måste somna innan mörkret kommer.

Först skall hon väl be sin aftonbön, som hon brukar göra. Det har blifvit en rent nervös ängslan hos henne att somna från den. Och fastän hon nu är en tiggarflicka, fastän hon nu skall ligga och sofva ensam i skogen, i stället för i sin säng, skall hon väl ändå be. Sammanknäppande sina händer, börjar hon mekaniskt rabbla upp de ord hon vant sig vid att säga kväll efter kväll — till Gud. Men orden blifva så underliga här i skogsensamheten — far och mor och syskonen — de skulle ju inte längre finnas till för henne — hvarför skall hon då be för dem? Och hon själf — det är som vore hon en ny och främmande varelse, en helt annan än den, som brukade krypa ned om kvällarna i den lilla sängen med det röda täcket . . .

Förvirrade tankar draga genom hennes hjärna — är det jag, som sitter här i skogen — jag, som tänker nu — kanske är det inte jag, utan något annat — kanske finns jag icke ens till . . .

Hon känner något, som hon aldrig känt förut — rädsla för sig själf. Hon är rädd för att röra vid sina egna händer, att höra sin egen röst. Hon försöker tänka på Gud, men äfven han blir henne till något underligt, ofattligt, något som förskräcker henne...

Hon lägger sig ned på mossan och gömmer ansiktet i förklädet, hon vill gömma sig för mörkret, för tankarna, för allting, hon gör en sista förtviflad ansträngning att stänga det förskräckliga ute...

Då skär ett långt, klagande skri genom tystnaden... Hon sätter sig hastigt upp och stirrar rakt framför sig — något kylande, förstenande kryper genom hennes kropp — hon kan ej längre strida mot det förskräckliga — det är öfver henne... Skogen är full af hemska, besynnerliga ljud, det ropar oah klagar bland träden, och mörkret kommer krypande utefter marken...

Hon kan inte mer tänka en förnuftig tanke — skrämseles alla dämoner äro öfver henne för att pina ur henne hvar gnista af lifsro — hennes sagofantasiers troll komma dragande genom mörka skogen för att gripa henne... och hon, bortbytingen, trollbarnet, är utan räddning gifven i deras våld...

Hon rusar upp och springer för brinnande lifvet — de äro efter henne — de jaga henne — hon känner hur händer gripa efter hennes hår — hon hör hur det hånskrattar bakom henne i skogen...

Hon vet inte, hur hon hittar in på gångstigen, hur hon kommer öfver gärdesgårdarna, hon snafvar på stenar, på trädrötter, på sofvande kor — men äntligen, äntligen står hon hemma vid trädgårdsgrinden, äntligen går hon på sandgången under fruktträden. Det förefaller henne som om det var många dagar sedan hon gick här sist.

Hon ser några lyktor röra sig på vägen åt Hofvabackarna, hon hör karlröster, och hon urskiljer sin fars röst, som i häftig och upprörd ton tyckes utdela några befallningar. Och med ens går det upp för henne, att de äro på väg att anställa skallgång efter henne i skogarna.

Det lyser i sängkammaren och i salen. Någon går fram och tillbaka i salen — det är mor. Nu går hon fram till ett af fönstren, drar gardinen åt sidan och ser ut — hvarför är hon så blek?

Tora går upp för trappan. De få göra med henne hvad de vilja — de få slå ihjäl henne — men nu kan hon inte annat... Hon känner, att om det någonstades i världen finnes en trygg vrå, dit man kan krypa in och gömma sig för det mörka och onda, så

måste det vara här, innanför denna port. Hon känner i hela sin varelse, att här inne är hemma.

Och fastän hon darrar från topp till tå, lyfter hon sin lilla bruna hand och bultar några hastiga slag på den gamla porten...

Eugenie Beskow.

Litteratur.

Hvidehus. Roman af Annie Quiding.

Så länge världen stått ha tidens ondska och förfall gifvit de gamla anledning till hufvudrunskningar, de gallsjuka till olycksprofetior, diktarna till sorgedkväden och samhällsförbättrarna till hjärtan och njurar ransakande botpredikningar. Historien är så gammal, så gammal, och ändå upprepar den sig beständigt »Den gamla goda tiden» skall af hvarje generation anses för att ha varit idealtillståndet på jorden, och den enda trösten vid det ständiga käxet är vissheten, att enligt en oemotståndlig naturlag äfven *vår tid* en gång skall bli »den gamla goda», till hvilken man med vemodsfull längtan ser tillbaka.

Annie Quiding hör till dem som gå i ständig änkesorg efter den försvunna tiden, och då hon ej kan gräfvä upp den ur sin graf, gör hon det till sin mission att resa en ärestod till den fallnes minne. Själf är hon emellertid alltför ung för att hennes eget lefnadslopp kunnat ha fötfast i något ärofullt förflutet, därför måste hon söka i historien efter en idealepok, värdig att ställas som mönster för en på afgrundens brant sväfvande samtid. Och så väljer hon »l'ancien régime», den tid som föregick den stora allt upp- och ned-påvädande revolutionen, den då de heliga bourbonerna ännu sutto på Frankrikes tron och en förråande och demoraliserande demokrati ännu ej hunnit undantränga det släkte af »des vrais gentilhommes», som ensamt står att finna hos en högättad adel, med anor i den gråa forntiden.

Hela sin världsåskådning har förf. lagt i munnen på hjälten i sin roman, grefve Augustin Hvide till Hvidehus. Hur beundransvärd är han icke denne ädling af den gamla stammen, denne fullblodsaristokrat med omutliga hedersbegrepp och omutlig afsky för allt det nya som arbetar sig fram i tiden och som med andra ord kallas utveckling! För den i fredliga svenska nutidsförhållanden lefvande grefven är det visserligen ej påkalladt att sätta in sina lifsintressen i upprättandet af någon legitimistisk kungafamilj som fallet är med den i boken omtalade gamla franska markisen, hvilken gärna offrade all personlig familjelycka om »det funnes en liten Bourbon». Nej, det gäller inte för vår hjälte att kämpa för någon annan dynasti än dynastin Hvide och att hålla dess sköld blank.

Och det gör han också med kraft och öfvertygelse. Det ser ledsamt ut ett tag för släkten, då den yngre brodern förlofvar sig under sitt stånd. Men som förf. icke försummat att göra medlemmarna i den lågättade familj, som är nära att besudla den Hvideska vapenskölden, dels till inkarnationer af moralisk uselhet, dels till äckliga karrikatyrer af den frigjorda nutidsmänniskan, undrar man icke så mycket på att ättens hufvudman blir utom sig öfver mesalliansen och att han känner sig förtjust öfver att den i tid kunde afvärjas.

För att ge nödig relief åt sin här framhållna älsklingsåsikt om det blåa blodets företrädesrätt, försummar förf. den lilla vackra äktenskapsroman, som hon påbörjat och som man gladt sig åt att se utvecklad under berättelsens gång, hon försummar likaledes att mäjsla ut de öfriga karaktererna i sin bok, af hvilka flera, särskildt den unga hustrun, äro fint och träffsäkert anlagda. Allt nog hon försummar för en barnslig och löjlig idé att göra sin roman till en uteslutande nöjesläsning, hvilken den i betraktande af förf. berättartalang haft alla förutsättningar att kunna bli. Nu utpekar hon så envist tendensen på hvar och en af bokens 262 sidor att det fördärfvar hela nöjet.

L. D.

Hemmets inkomster och utgifter. *Ny hushållsbok af E. R. K.*

är en praktisk och klart uppställd nyligen utgifven hushållsbok med lätt öfverskådlig uppdelning af hushållets och hemmets olika utgiftskonto. Husmodern behöfver ej äga kunskaper i bokföring för att kunna begagna densamma, men den lämnar likväl en klar öfverblick af husets olika konti. Särskildt praktisk är anordningen att tabläerna för årssammandraget kunna lösgöras från permen, på det att utdraget från månadsräkningarna med större lätthet må kunna verkställas. — Men hur förträffligt en bok af detta slag än är uppställd ger den naturligtvis ämne till en och annan anmärkning, beroende på hvars och ens individuella uppfattning af de olika hushållsposternas större och mindre vikt. Så torde en matmor fästa största betydelsen vid den noggranna specificeringen, en annan föredrar att ha få poster att röra sig med. Hvad denna bok beträffar har den tagit hänsyn till den förstnämnda metoden. Det torde kanske förefalla mängen som om onödigt många kolumner införts och att lifsmedlen icke behöft så utförligt särskiljas i olika rubriker, som t. ex. fågel och vildt från kött, vin och spirituosa från maldrycker o. s. v. Detta är emellertid en smakfråga, och det står ju hvar och en fritt att själf göra förenklingen. Äfvenså kunde det varit fördelaktigt om plats lämnats för anteckning af varans kvantitet och vikt lika väl som för dess pris. — Men frånräknadt dessa obetydliga anmärkningar, är denna kassabok säkert i sitt slag den bästa som hittills skänkts åt den svenska matmodern, och det lider intet tvifvel att den äfven på det högsta kommer att apprecieras af alla dem som inse, att i en noggrann bokföring af husets inkomster och utgifter ligger själfva grundstenen till hemmets välstånd.

G. D.

Föreningsmeddelanden.

En rösträttspetition till k. m:t. På Fredrika-Bremer-Förbundets styrelses sammankomst den 18 sistlidne december fattades beslut, att till k. m:t aflåta en på lagkomiténs förslag uppsatt skrifvelse angående *politisk rösträtt för kvinnor*. Denna skrifvelse, undertecknad af styrelsen samt af lagkomiténs utom Förbundet valda medlemmar, inlämnades den 30 dec. till justitiedepartementet. Med anledning däraf uppvaktade samma dag, på uppdrag af styrelsen, Förbundets vice ordf. fru Agda Montelius och dess byråföreståndarinna fröken Gertrud Adelborg, statsminister Boström. Petitionen återfinnes i sin helhet i början af detta häfte.

*

Fredrika-Bremer-Förbundets bokkomité har, i likhet med föregående år, genomgått och afgifvit sitt utlåtande öfver den för barn och ungdom afsedda litteratur, som utkommit julen 1899. Resultatet af detta dryga arbete har framlagts i den utställning af böcker, som varit tillgänglig för allmänheten å Förbundets byrå dagarna före jul, samt i de af bokkomitén utfärdade boklistorna öfver den af dem genomsedda och bedömda litteraturen. Utställningen har varit talrikt besökt, hvilket är ett glädjande tecken på att allmänheten lärt sig uppskatta den goda vägledning vid val af för de unga lämplig lektyr, som bokkomitén gjort till sin uppgift att lämna.

Från skilda håll.

Med Svenska akademiens andra pris har vid akademiens högtidssammankomst den 20 sistlidne dec. fröken Ida Granqvist blifvit belönad. Den dikteykel, för hvilken fröken Granqvist erhöll pris bär titeln »Gransus» och lofordas särskildt för »den skära innerlighet som präglade dikterna Sverige, Välsignelsen, Far vid bibeln, Helgsmålsringning m. fl.»

*

Kvinden og Samfundet, den kända danska kvinnotidskriften, hvilken från månadsblad med hösten 1899 förändrats till veckotidning, har med detta år, efter hvad oss meddelats från Köpenhamn, till redaktis utsett en svenska, fru Maria Anholm, den genom sina intressanta reseskildringar hos oss så högt skattade författarinnan. Fru Anholm, änka efter en dansk sjöofficer, är sedan flera år tillbaka bosatt i Köpenhamn, ehuru hon tillbragt en betydande del af denna tid på längre och kortare studieresor. Dagny har, som bekant, tid efter annan haft förmånen att kunna meddela resebref och andra artiklar, flutna ur fru Anholms fina och intelligenta penna.

*

Drottning Victorias nyårgåfva till de engelska soldaterna i kriget, som bekant bestående af 10,000-tals kakor chokolade, har gifvit ej blott den engelska chokoladindustrien ett stort uppsving utan lämnat sossättning åt en ofantlig stab af arbeterskor. De tre stora chokoladfirmor, som utfört den kungliga beställningen använda företrädesvis kvinlig arbetarepersonal, och med anledning af de nämnda stora leveranserna, som fästa uppmärksamheten vid de omtalade firmorna, konstatera de engelska tidningarna det glädjande faktum, att dessa arbeterskor åtnjuta en i hög grad human behandling och äfven äro lyckligt ställda i ekonomiskt afseende. Den bekanta chokoladfirman Cadbury, som sysselsätter inemot 2,000 arbeterskor, söker på allt sätt att befrämja deras bästa. Såväl ur renlighets- som dräktbesparingssynpunkt förser firman sina biträden med hvita bomullsklädnigar, hvarjämte den tillhandahåller dem med tofflor till ombyte vid regnig väderlek. Omkring 10,000 mål serveras i veckan i fabrikkens matsal, där arbeterskorna för ett mycket moderat pris erhålla en god och närande föda. Hvarje fabriksflicka (inga gifta arbeterskor användas) har en postsparbanksbok, skänkt vid drottningens diamant-jubileum, och firman har anställda tvänne utbildade sjuksköterskor till personalens tjänst vid sjukdomsfall. En särskild trädgård och spatserplats står äfven till arbeterskornas förfogande.

*

Blomsterodling i stor skala. En mrs Kersey i Hagwards, Californien, är känd vida omkring under namnet »the Lady of the Daffodils», emedan hon odlar denna blomma tunnlandsvis. Hvarje vår äro kullarna kring hennes vackra landtgård, som sluttar ned mot San Francisko-viken, ett enda praktfullt, böljande haf af påskliljor. Ägarinnan höstar genom denna blomsterodling in en furstlig inkomst och som hon ägnat blomsterlökarna ett vetenskapligt studium, är hon ansedd som en auktoritet inom facket. Mrs Kersseys påskliljor blomma en hel månad före andra odlares, hvarföre de kunna betinga ett så mycket högre pris. Alla arter af denna blomsterfamilj odlas, narcisser, liljor, iris m. fl. Grofarbetet utföres af en trädgårdsmästare under ägarinnans öfverinseende, men själf utväljer hon de lökar, som skola planteras. Trädgårdarna äro belägna på en åt väster och söder sluttande, för frosten skyddad mark, och som den plats, där påskliljorna växa, är planterad med päronträd, hvilkas grenar uppbära ett skydd af tunnt flor, erhålla de äfven den nödiga skuggan. Detta exempel från Californien är blott ett af de många, att det är genom att lägga an på en viss specialitet af trädgårdsalster och dennas fullkomning som den största ekonomiska vinsten erhålles af trädgårdsskötseln.

— C. E. Lagerström —
FREJA-MAGASINET

18 Humlegårdsgatan 18
18 Götgatan 18
29 Drottninggatan 29

Fredrika-Bremer-Förbundets

Byrå

54 Drottninggatan, kl. 11—4.

Råd lämnas i juridiska, ekonomiska och hygieniska frågor.

Uppllysningar lämnas angående *läroanstalter* och *arbetsområden* tillgängliga för kvinnor.

Anmälningar mottagas till inträde i förbundets *sjukkassa*.

Äfven personer, som icke äro medlemmar af förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Byrån mottager anmälningar af *nya medlemmar*.

Byrån mottager prenumeration å *tidskriften Dagny*.

Stöckylle, klädesylle och ull **utbytes** eller emottages till väfnad af klädningsstyger, tyger till alla slags sportdräfter. Filtar, säng-, barn-, res-, vagn- och hästfiltar. *Nytt*, s. k. bordsfilt, bredd 1,55 mtr. *Nytt*, mattor i vackra mönster, och starka. *Nytt*, mattor af Papper, 65 öre pr mtr.

Gods afhentnas tacksammt.

Hildur Anderssons A. B., väfnadsafdelning, 9 A Oxtorgsgatan (Butiken).

Rikstel. 163. Allm. tel. 76 53.

Anmälan.

Dagny, utgifvas år **1900** efter samma plan, som föregående år. Tidskriften, som utgifres af och är organ för **Fredrika-Bremer-Förbundet** skall fortfarande ha till sin hufvuduppgift att verka för en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuellt, såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende.

Därjämte är *Dagny* såsom organ ätven för **Föreningen för Vägörenhetens Ordnande och Föreningen Handarbetets Vänner** i tillfälle att med sakkänedom följa de områden af kvinnlig verksamhet, hvilka representeras af dessa föreningar.

Åt **sjuksköterskornas intressen** och andra viktiga spörsmål, som beröra kvinnan, skall synnerlig uppmärksamhet ägnas; dessutom åt **litteraturens företeelser i hem- och utlandet**, fram för allt sådana litterära alster, som behandla kvinnorörelsen och därmed sammanhängande frågor. **Öfersikter och notiser, kortare berättelser, minnesteckningar, resebref, biografiska och historiska utkast, kåserier m. m.** skola allthjämt rikligt i tidskriften inflyta.

Dagny redigeras af fröken **Lotten Dahlgren**, till hvilken, under Förbundets adress, alla bidrag till och meddelanden rörande tidskriften böra ställas.

Dagny utkommer **1900** med 20 häften, utgörande minst **28 tryckark.**

Priset för hel årgång:

För medlemmar af **Fredrika-Bremer-Förbundet** ... kr. 3,50.

För icke medlemmar af **Fredrika-Bremer-Förbundet** » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å **Fredrika-Bremer-Förbundets byrå**, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å **Fredrika-Bremer-Förbundets byrå** till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11—4. Allm. tel. 48 16.

F. V. O. Centralbyrå: Stora Nygatan 36

Rikstelefon 15 46 — Allm. telefon 27 15

är under vintern öppen alla helgfria dagar, utom lördagar, kl. 10—4.

För hjälpsökande kl. $\frac{1}{2}$ 10—11.

Föreningen Handarbetets Vänner: Brunkebergstorg 18.

Öppet 10—4.